

Redegjørelse for og drøfting av Aksjonsforskning og Hermeneutikk.

Monica J. Lervik

20 august 2013

1. Innholdsfortegnelse	s. 2
2 Innledning	s. 3
2.1 Bakgrunn	s. 3
2.2 Tema og problemstilling	s. 3
3. Teori	s. 4
3.1 Aksjonsforskning	s. 4
3.2 Forskningsintervju som metode i aksjonsforskning	s. 5
3.3 Hermeneutikk	s. 5
3.3.1 Gadamer og den hermeneutiske sirkel, fordommers betydning for forståelsen.	s. 8
3.3.2 Horisont og forståelse	s. 11
3.3.3 Dialog	s. 12
3.3.4 Kritisk subjektivitet	s. 13
4. Drøfting av de ulike perspektiver	s. 16
5. Avslutning	s. 19
6. Litteraturliste	s. 21

2. Innledning

2.1 Bakgrunn

Dette essayet tar utgangspunkt i et tidligere gjennomført prosjekt i emnet «praksisnær forskning». Det tidligere prosjektet gikk ut på å undersøke hvordan min undervisningspraksis påvirket studentenes opplevelse av læring på mine seminarer. Hensikten med prosjektet var en forbedring av min undervisning, generere ny kunnskap som igjen skulle føre til en kritisk refleksjon av min undervisningspraksis. Metoden som ble valgt var fokusgruppeintervju. Gjennom å bruke et fokusgruppeintervju ønsket jeg å få innsikt i hvilke erfaringer studentene sitter inne med og som igjen kan bidra til at jeg som foreleser kan forbedre mine seminarer. Jeg spurte blant annet om hvordan studentene opplevde at seminarene bidro til læring og om hva som fremmer og hemmer læring i et seminar? For å få til en endring av praksis gikk jeg inn i et samspill med studentene, for å få opp ulike erfaringer, ideer og løsningsforslag som grunnlag for refleksjon over egen undervisningspraksis. Studiet av forskning på egen praksis ble en sosial interaksjon der både jeg som foreleser og studentene i fellesskap skulle utvikle ny kunnskap sammen i dialog.

2.2 Tema og Problemstilling

I denne oppgaven vil jeg redegjøre for Aksjonsforskning og metoden fokusgruppeintervju som jeg benyttet i mitt tidligere prosjekt, for deretter å redegjøre for Hermeneutikken. Videre i oppgaven vil jeg drøfte ulikheter og likheter mellom disse retningene. Til slutt vil jeg drøfte sentrale begrep som *kritisk subjektivitet* opp mot Gadamers *dialogbegrep*. Gjennomgående vil jeg relatere teorien til mitt tidligere prosjekt.

Hvordan kan hermeneutikken bidra til å klargjøre betingelser for en god, åpen og tillitsfull samtale mellom foreleser og student? Hvordan få til en vellykket samtale der studenter tør åpne seg- slik at vi sammen kan generere ny kunnskap?

Hvordan kan jeg utvide min horisont og øke min forståelse for å forbedre min daglige undervisningspraksis? Metoden jeg benyttet i mitt tidligere prosjekt var aksjonsforskning og fokusgruppeintervju. Med aksjonsforskning og hermeneutikk som ramme så ønsker jeg å reflektere hvordan jeg kan utvide min horisont for å forbedre min daglige undervisningspraksis? Hvordan kan jeg som foreleser utvikle min undervisningspraksis sammen med mine studenter? Gadamer er opptatt av samtalen, horisont, fordommer og det å stille spørsmål i samtalen. Gadamer antar videre at hermeneutikken, eller kunsten å fortolke, er en modell som ligger til grunn for all virkelighetsforståelse. Jeg vil vise at det er store likheter mellom aksjonsforskningen og hermenutikken.

3. Teori

3.1 Aksjonsforskning

I mitt tidligere prosjekt benyttet jeg aksjonsforskning som tilnærming fordi jeg ønsket å reflektere og endre min undervisningspraksis. Jeg ønsket å ta utgangspunkt i mine egne praktiske handlinger- seminarer. Jeg valgte en aksjonsforskning som metode fordi jeg ønsket å utvikle min egen undervisningspraksis sammen med mine studenter som deltar på seminar. I tillegg skal dette føre til at jeg skal reflektere over dagens undervisningspraksis og forbedre min praksis med utgangspunkt i det som kommer frem av møtene med mine studenter. Jeg har tro på at for å utvikle min egen undervisningspraksis må jeg inngå i dialog med mine studenter for å generere ny kunnskap og praksis. Her vil aksjonsforskningen være til hjelp fordi denne tilnærmingen vektlegger dialog, samspill og berikelse av hverandres innsikt gjennom en prosess. I følge Gustavsen og Sørensen (1995 s. 60) kalles dette for «*interaktiv komplementaritet*» som vil si at deltakerne i forskningsprosessen samhandler over tid i møter, der man beriker hverandre med sine synspunkter i dialog.

Kurt Lewin regnes som grunnleggeren av aksjonsforskning på 1940 tallet (Sjøbakken, 2012). Noe av det aksjonsforskningen ønsker å få til er å synliggjøre hverdagskompetansen. I følge Sjøbakken (2012) kalles denne retningen praktisk aksjonsforskning som vil si at forskeren inntar en sokratisk rolle som en veileder, samtidig som medforskere og forsker inngår i et gjensidig samarbeid og dialog. I følge Sjøbakken (2012 s. 106) er det et «bytteforhold» mellom forsker og medforskere i utvikling av teori og praksis.

Aksjonsforskning er studiet av sosiale prosesser som utsettes for forandringer, og der forskeren jobber tett med de som forskes på. Målet er å gjøre en refleksjon over egen praksis og undervisning der medforskere og forskere samarbeider i alle deler av forskningsprosessen. Tidligere undersøkelser ønsket å ta utgangspunkt i en aksjonsforskningsdesign på egen praksis.

... ”hovedideen i aksjonsforskning er bruk av vitenskapelige metoder for å studere vesentlige organisasjonsmessige, sosiale og praktiske problemer sammen med de som opplever dem” (Hummelvoll, 2011:1)

Aksjonsforskning kjennetegnes av å forske på aktørene i felten. Man møter medforskere i felten og gjennom fokusintervjuer skal en dele kunnskap som igjen skal være med å skape nye perspektiver for ny undervisningspraksis samt skape ny generell kunnskap.

Forskningstilnærmingen kalles også for *handlingsorientert forskningssamarbeid* som vil si at forskningen skal skje i samarbeid mellom forskere, brukere og ansatte i praksisfeltene (Hummelvoll, 2011). Deltagere inngår i datainnsamling, analyse og presentasjon av resultatene. Arbeidsformen og metoden er dialogseminarer og fokusintervjuer. I handlingsorientert forskningssamarbeid handler det om refleksjon over spesifikke tema. Denne metoden skal gjøre at deltagerne får delta med sine erfaringer og kunnskaper som kan ligge ”taus”. Jeg hadde et ønske om at deltagerne skulle gjøre den tause kunnskapen eksplisitt og artikulert som igjen skulle være med på forbedre praksis og undervisning. Dette gjelder

også forskerne som ønsker å få til en refleksjon over egne erfaringer for deretter å få til en bevisstgjøring av egen praksis. Det vil si å få opp inngrodde antagelser av praksis og dele erfaringer med deltagerne slik at vi skape en ny og bedre praksis. Jeg, som foreleser ønsker å utvide min egen horisont og revidere mine fordommer. For å få til dette så må jeg få til en åpen og tillitsfull samtale og dialog sammen med mine studenter.

«... Her søkes kunnskapsdannelsen å forenes med forandring i og av praksis»
(Hummelvoll, 2011:3)

3.3.1 Fokusgruppeintervju som metode i Aksjonsforskning

En mye brukt metode i handlingsorientert forskningssamarbeid er fokusgruppeintervju. Metoden går ut på at forsker og medforskere møtes flere ganger fordi medforskere skal være med på å påvirke empirien som skal analyseres og forstås. (Hummelvoll, 2011). Medforskere skal være med på å påvirke kunnskapsdannelsen ved å påvirke hvordan intervjuene skal sammenfattes og analyseres.

Et fokusintervju går på at forskeren får frem data basert på dialog i samarbeid med deltager (en gruppe med 4-12 personer) med et tema som er definert på forhånd av forskeren (Hummelvoll, 2010). I følge Hummelvoll (2010) er denne metoden velegnet for å få frem deltagerens erfaringer og holdninger om det forhåndsbestemte tema som igjen skal generere ny kunnskap sammen med forskeren. Jeg ønsker å benytte en *demokratisk dialog* i samarbeid med deltagerne fordi enhver deltaker i denne prosessen må akseptere at andre deltagere kan ha argumenter som er bedre enn ens egne. Dialogen skal kunne tolerere en økende grad av uenighet, og i dialogen etterstrebes det at alle kommer til orde og tar ordet. Alle argumenter, ideer og poenger skal gå inn i dialogen (Lahn, Kompendium Nordkvelle 2011).

Interaktiv komplementaritet antar at det blir viktig å skape et samspill der man lærer av hverandre og har samhandling over tid for å kunne skape ny innsikt og kunnskap (Gustavsen og Sørensen i praksisnær forskning, 2011 kompendium). Dette innebærer ikke at den enkelte skal legge sitt syn på bordet, men det blir viktig å få til et samspill, dialog og en samhandling over tid for å kunne produsere tilstrekkelig og ny kunnskap. Det blir viktig å få til en god gruppesammensetning og en god atmosfære for å få nytte av medlemmenes erfaringer og at man tør å utfordre andres erfaringer.

3.3.2 Hermeneutikk

«Hermeneutikken er relevant for samfunnsvitenskapene fordi mye av disse fagenes datamateriale består av meningsfulle fenomener, for eksempel handlinger, muntlige ytringer og tekster. Mye av det de forsøker å forklare, er dessuten meningsfulle fenomener, for eksempel atferdsmønstre, normer, regler, verdier, forventningsmønstre... Fortolkning og forståelse av mening ligger derfor i bunnen på disse fagene. Det utgjør en helt vesentlig del av deres fundament. Store deler av

forskningsprosessen i samfunnsvitenskapene, som i andre fag, kan dessuten oppfattes som en fortolkningsprosess» (Gilje og Grimen, 1993 s. 144).

Hermeneutikk er en grunnlagsteori som handler om forståelse og tolkning av kulturelle objekt og vilkårene for at det kan skje. Hermeneutikk betyr fortolkningslære. Ordet kommer fra det greske verbet «hermeneuin» som betyr å tolke, forstå eller forklare. I begynnelsen var hermeneutikken en teologisk disiplin. Den oppsto i forbindelse med reformasjonen, og en var da spesielt opptatt av hvordan en skulle fortolke de hellige skrifter, noe som gjorde at det ble utviklet et sett med fortolkningsregler, som senere ble benyttet på juridiske tekster. Senere utviklet hermeneutikken seg i lys av romantikken til hvordan man skulle kunne forstå de tidligere historiske epoker. Først rettet man søkelyset på hvordan språket kunne være meningsbærende og et allment medium for meningsformidling, men med *Wilhelm Dilthey* utvides dette til at hermeneutikken også skulle forstå det meningsbærende i alle slags uttrykk, som tale, handlinger og skrevne tekster (Gunteriusen, 1996). Hermeneutikken skulle med andre ord være en slags allmenngyldig metode for meningsforståelse. Likevel ble meningskategorien hos *Dilthey* «innskrenket til bruk bare innenfor det området av virkeligheten som består av menneskelig virksomhet og uttrykk for menneskelige hensikter» (Gunteriusen, 1996:101).

Dilthey var spesielt opptatt av å gi hermeneutikken en metodisk vitenskapelig status (Ibid). Ved hjelp av åndsvitenskapelige metoder skulle det, mente *Dilthey* være mulig for forskere å komme fram til det objektivt sanne meningsbærende i menneskets ytringer. *Dilthey* var opptatt av at forskeren måtte tolke, for å kunne greie å forstå menneskers tanker, følelser og opplevelser. Man blir nødt til å leve seg inn i menneskets livsverden for å kunne få tak i meningen bak deres tanker, følelser og opplevelser.

Dilthey mente videre at; 1. At deskriptiv psykologi måtte utgjøre den teoretiske grunndisiplinen innenfor en slik hermeneutisk orientert vitenskap (Gunteriusen, 1996), og i følge *Dilthey* måtte forskeren bruke psykologi for å få tak på de innholdsmessige sider i menneskets tenking, følelser og opplevelser. All mening i menneskets følelser og opplevelser, mente *Dilthey* måtte kunne tilbakeføres til slike psykologiske prosesser...» *all vitenskapelig rekonstruksjon av mening i kulturelle fenomener må derfor (i siste instans) gripes tilbake til det psykologiske grunnlaget for mening»* (Gunteriusen, 1996:107).

Psykologisk kunnskap hos forskeren er altså i følge *Dilthey* avgjørende for å kunne forstå det meningsbærende i menneskets ytringer. Gjennom det han kaller for *medopplevelse*, skulle det være mulig for forskeren å nærme seg det meningsbærende i menneskets virksomheter og resultater av slike virksomheter. Helt konkret betydde det at forskeren måtte benytte seg av *selverkjennelse* gjennom *introspeksjon*. *Selverkjennelse* hos forskeren, mente *Dilthey* er uproblematisk å få til, og den gir umiddelbar og sikker kunnskap om de indre psykiske prosesser. Videre går selverkjennelse ut på at forskeren antar at sitt eget sjelelige følelsesliv er likt hos alle mennesker. *Dilthey* antar videre at forskeren må oppfatte de han forsker på som likeverdige (Ibid). Ved å forstå den andre kan forskeren trekke en *analogislutning* som vil si «*at grunnlaget for vår forståelse av meningen i andre menneskers virksomheter og i produktene av deres virksomheter»* (Ibid:109). I dagliglivet vil slike analogislutninger foregå

spontant. Når det gjelder for forskeren å finne meningen i gjøremål som er fremmed for forskeren, må man i sin forskning bygge på en mer eksplisitt og logisk- metodologisk gjennomtenkte analogislutninger (Guneriussen, 1996). «Det er denne eksplisitte og logisk- metodologisk gjennomtenkte analogislutningen som skiller åndsvitenskap fra dagligdags mellommenneskelig forståelse» (Ibid:109) Helt konkret betyr det at forskeren må gjøre følgende for å forstå det meningsbærende i menneskers aktiviteter og produkter.

1. Forskeren må *innleve* seg. Dette er en forståelsesprosess hvor forskeren gjør en bevegelse fra det ytre (de observerbare ytringene) til det indre (altså til de forestillinger, følelser og hensikter som uttrykkes i de ulike ytringer).
2. Forskeren må *etterligne* og *gjenoppleve*. Dette er en prosess som krever mer fra forskeren, i det det ikke bare er en umiddelbar forståelse av ytringer som trengs. I forhold til innlevelse går nå forståelsesprosessen i motsatt retning. Forskeren beveger seg fra det sjelelige innholdet i menneskets ytringer, og ved hjelp av etterligning kan forskeren få tak i overgangen fra det sjelelige innholdet til menneskets ytringer. Til slutt kan forskeren gjennom gjenopplevelse av menneskelige sjelelige tilstander, **forstå meningen** i menneskets ytringer.

Slik jeg forstår *Dilthey*, mente han at innlevelse var en nødvendig og tilstrekkelig betingelse for å kunne forstå meningen i menneskets ytringer, om bare forskeren var fortrolig med konteksten. Når det gjaldt forståelse av fremmede uttrykk, måtte forskeren ty til **etterligning** og **gjenopplevelse**. For å kunne forstå menneskets ytringer må det baseres på forskerens psykologiske medopplevelse, for å kunne greie å tolke og forstå det meningsbærende i menneskets ytringer.

Dilthey utviklet litt senere denne fortolkningsprosessen til også å gjelde noe han kalte for **helhetlig livssammenheng**. Med det mener *Dilthey* at vitenskapen måtte bevisst og metodisk trekke inn den helhetlige livssammenheng som menneskets ytringer og sedvaner er innvevd i for at forskeren skulle kunne forstå meningen. (Guneriussen, 1996).

« Dilthey insisted that the foundation for understanding human beings is in life itself... life, by which he meant the human world-social, historical reality, provides us with the concepts and categories we need to produce this understanding» (Blaikie, 1993:32)

Den forstående metode, som *Dilthey* ville anbefale måtte altså i tillegg til å innbefatte forskerens psykologiske innlevelse også innbefatte og søke å rekonstruere de situasjoner og praktiske livssammenhenger som menneskets ytringer er meningsfulle i lys av. For og utforske mennesket måtte en basere seg på en forstående metode for å kunne gripe, fortolke denne subjektive bevissthet hos mennesket, mens studier av naturfenomen skulle baseres på en forklarende metode. Han benektet helt at naturvitenskapelige metoder kan passe på åndsvitenskapen (Blaikie, 1993).

3.3.1 Gadamer og den hermeneutiske sirkel, fordommers betydning for forforståelsen.

En grunntanke i hermeneutikken er at vi forstår noe på bakgrunn av visse forutsetninger. De forutsetninger som vi bringer med oss bestemmer hva vi forstår og - ikke forstår. Når vi møter en tekst som ikke er forståelig, vil de alltid være uforståelig i lys av den bakgrunn av det vi har med oss i forståelsesprosessen (Gilje og Grimen, 1996). Begrepene forforståelse og fordommer er begreper som er sentrale hos Gadamer og i en hermeneutisk sirkel. For forforståelse er helt nødvendig for å kunne overhodet forstå. For å forstå en tekst, så må man vite hva en skal se etter eller ha ideer om hva en skal se etter. Forforståelsen kan bestå av for eksempel; *personlige erfaringer, begreper, språk, trosoppfatninger osv.*

Problemer med fortolkning og forståelse av meningsfulle fenomen kan oppstå hvis en aktør har mer eller mindre et bevisst og reflektert holdning til sin egen forforståelse (Gilje og Grimen, 1996). Det kan være for eksempel hvis en aktør tror på en ting eller tar det for gitt uten at det blir formulert. Det vil si at forforståelsen både består av uartikulerte (taus kunnskap) og artikulerte elementer. Det blir viktig for forskeren å være bevisst på de elementer av forforståelsen som vi ikke har et bevisst og reflektert forhold til. Dette kan være styrende når en fortolker meningsfulle fenomen.

En aktørs forforståelse er reviderbar dvs. at den kan endres i møtet med verden og nye erfaringer (Ibid). Hvis en aktørs forståelse ikke var reviderbar så ville en gjensidig forståelse mellom mennesker ikke være mulig. Man kan ikke kaste fra seg hele sin forforståelse med engang, men en kan forkaste ulike deler i møter med nye konkrete erfaringer som ikke passer inn.

En annen viktig innsikt i hermeneutikken er at meningsfulle fenomen er bare forståelige i den sammenheng eller kontekst de forekommer i (Gilje og Grimen, 1996). Forskeren må plassere de meningsfulle fenomener for å få frem meningen de måtte ha og for å forstå dem.

Et annet viktig begrep i hermeneutikken er den hermeneutiske sirkel. Sirkelen kan forstås som at deler kan forstås ut fra helheten, og helheten kan forstås ut fra deler. Selve grunnlaget for hermeneutikken ligger i formelen som sirkelen har. Sirkelen har en forbindelse mellom det man skal fortolke, den forståelsen en bærer med seg og sammenhengen teksten forstås i. Forståelsen svinger mellom helhet og del. Vi forstår delen i lyset av helhet, og helhet i lys av delene. Jeg ønsker at min forståelse og kunnskap skal økes med vekselspillet mellom helhet og del.

«Understanding involves a constant movement from the part to the whole and back again, and for Gadamer this is a description of our very existence as thinking beings. This is what we do when we think» (Benton & Craib, 2011)

I følge Gadamer (2010 s. 331) *«forståelsens sirkel er altså overhodet ingen «metodisk sirkel», men beskriver et ontologisk strukturmoment i forståelsen».*

Hans Georg Gadamer (1900-2002) trekker et skille mellom metode og hermeneutikk. Han ser på hermeneutikk som en mer generell filosofi om hva forståelse er. Gadamer avviser at vi trenger en bestemt metode for å oppnå forståelse. For å anvende en metode, må du forstå

metoden. Forståelse er et primært fenomen som ikke kan gripes fullt ut ved hjelp av metoder. I følge Gadamer, er forståelse noe som skjer med oss, og det andre er- hva som skjer med oss når vi forstår. Den hermeneutiske sirkel endres fra tidligere oppfatninger om at det var en veksling mellom del og helhet i teksten, der meningssammenheng var målet, og det som foregikk i det livet som enkeluttrykkene var en del av. Gadamer har sin egen forklaring på hvordan forståelsen av en tekst går i sirkelbevegelse. Tidligere sto mennesket utenfor sirkelen mens Gadamer trekker mennesket inn i sirkelen. Han mente videre at uten forforståelse og fordommer kommer en seg aldri inn i sirkelen. Gjennom den hermeneutiske sirkel kan man hele tiden vurdere om fordommene og forutforståelsen er deler av den hermeneutiske sirkel. Disse fordommene utgjør en helhet, og man kan hele tiden ha elementer av disse opp til revidering og forandring i lys av de erfaringer vi gjør oss med tekster og andre meningsfulle objekter.

I følge Gadamer (2010 s. 331) « *sirkelen har ingen formal natur. Den er verken subjektiv eller objektiv, men beskriver forståelsen som et samspill mellom overleveringens bevegelse og fortolkerens bevegelse*»

I følge Gadamer blir den hermeneutiske sirkel heller en sirkelbevegelse i en fortolkningsprosess. Blikket blir heller vendt mot selve teksten og forståelsen av teksten samt leserens egen historiske tradisjon. Man må forstå sin historiske posisjon og sin begrensede forståelseshorisont. Når vi leser en tekst vil vi hele tiden tilegne oss ny kunnskap og når en leser videre i teksten vil vi kanskje endre synet på det vi har lest og tolkningen på det vi leste tidligere. Fordommene er vårt erfaringsgrunnlag. Fordommene er en forutsetning for at vi skal forstå noe. En har med seg en mengde fordommer, de er historisk plassert og hver enkelt leser en tekst subjektivt. Man kan ikke tilnærme seg teksten objektivt fordi en har både med seg legitime fordommer som skal bidra til forståelse og de illegitime fordommer som kan være med på å hemme forståelsen.

Hvordan finne frem til de legitimerede fordommer? I følge Gadamer (i Gilje og Grimen, 1996 s. 158) hevder han at « *Alle detaljenes harmoni med helheten er kriteriet på korrekt forståelse*». Gilje og Grimen (1996) kaller dette for det holistiske kriteriet. En korrekt forståelse ligger i sammenhengen mellom deler og helhet. Om vi har forstått eller ikke forstått, er et spørsmål om hvordan delene harmonerer i en helhet. « Det holistiske kriteriet er orientert mot tekstens indre sammenheng eller koherens» (Ibid s. 158) Hvis vi derimot ikke får til en fortolkning av en tekst der delene harmonerer i en helhet, er det et tegn på at vi ikke har forstått teksten. Det holistiske kriteriet på korrekt forståelse baserer seg ikke på et aktørperspektiv. Gadamer mener videre at det er umulig å rekonstruere av historiske aktørers hensikter. Det er tekst orientert. Man ser teksten isolert og den indre sammenheng mellom delene som er korrekt fortolkning. Hver enkelt leser, til alle tider må forstå en tekst på nytt igjen. Vil dette lede til en *tolkningsmessig relativisme* der alle fortolkninger er like gode?

I følge Benton & Craib (2011 s. 106) « *The arguments about relativism are relevant here as well- if the tradition from which I came is systematically racist (as it almost certainly is) and it frames my perceptions of the world and of other people, then how it is possible for me to learn, or if I do learn, to show others, that racism might be wrong*»

Gadamer på sin side avviser tolkningsmessig relativisme på grunn av tidsavstand, horisontsammensmelting, tradisjon og virkningshistorie. Med tidsavstand, mener Gadamer at det oppstår en forskjellighet mellom tekstens horisonter og leserens horisonter. Her vil tidsavstanden skille legitime fordommer fra illegitime fordommer. I tillegg vil forståelsen av teksten være påvirket av historien og tiden vi befinner oss i som ikke er noe individuelt eller tilfeldig. Det er for eksempel tradisjoner som knytter oss til fortiden som igjen er innforståtte og som er en del av oss. Dette er noe av det Gadamer antar motbeviser at alle tolkninger er like gode.

Fortolkning er ikke mulig uten fordommer. I følge Gadamer finnes det ingen sikker begynnelse og grunnlag for all forståelse, som vi kan stå på før vi begynner å forstå. Vår historie har alltid røtter i vår historiske situasjon. Enhver forståelse forutsetter en annen forutgående forståelse. Dette kaller Gadamer fordom (Krogh, 2009). Fordom er et positivt begrep hos Gadamer. Han snakker heller om å rehabilitere fordommer. (Ibid) Det er uttrykket fordommer, ikke innholdet i det man kaller fordommer som skal bli rehabilitert. Det var på 1700 tallet at uttrykket fordom ble negativt ladet. Tidligere hadde det vært helt nøytralt. Det betydde bare en oppfatning som var utviklet på forhånd, ikke en uberettiget og uholdbar oppfatning (Ibid). Mottakeren må både forstå sin historiske posisjon og sin begrensede forståelseshorisont. Hvis en har forstått dette vil den historiske avstand mellom tekst og tolker være til hjelp å forstå mottakerens tolkning av teksten. Forståelsen og sannheten blir til i gjennom møte mellom tekst og tolker.

I følge Gadamer må» *enhver historisk hermeneutikk begynne med å rehabilitere begrepet om fordommer*». Den må gi dette begrepet tilbake dets positive betydning (Krogh, 2009)

I følge Krogh (2009) skiller Gadamer mellom *legitime* og *ikke legitime* fordommer. Fordommer er både noe positivt og negativt. Fordommer tilhører vår egen tid og vår egen kultur. Det er en forutsetning for å forstå fremtiden. Fordommer er ikke hindringer, men positive forutsetninger for å forstå fortiden. Det som blir viktig er jo å reflektere over egne fordommer, avdekke de slik at man kan forkaste de *ikke legitime* og beholde de *legitime*. I følge Gadamer (1990) kan fordommer gi oss innsikt. Oppfatninger som vi danner oss ut fra våre egne overbevisninger kan også hindre oss i å forstå. De legitime bidrar til at vi forstår, mens de *ikke legitime* bidrar til at vi misforstår. Hvordan kan vi lære *de legitime* fordommer å kjenne? I følge Gadamer (i Krogh, 2009) er forståelsen knyttet til en sirkelbevegelse. Den hermeneutiske sirkel kan illustrere betydningen av fordommer og førforståelse. Uten fordommer kommer man seg aldri inn i den hermeneutiske sirkel. Dette er en prosess der man kan i større grad bedømme våre fordommer og forkaste dem som ikke er på plass, og som hindrer forståelsen.

Denne sirkelen er ikke en metodisk sirkel, men heller en forståelsens sirkel. Den er verken objektiv eller subjektiv, men beskriver forståelsen mellom overleveringens bevegelse og fortolkerens bevegelser. Meningen med denne sirkelen og som ligger til grunn for all forståelse og som også er med på å tilbakevise relativismen er ideen om at tolkning alltid innebærer en *foregripelse av fullkommenhet*. I følge Gadamer (1990 s. 332) «... også den er åpenbart en formal forutsetning som leder all forståelse». Vi forventer alltid at teksten vi

leser skal være fullkommen sann og vi har visse forventninger til at teksten er sann og at den har noe å si oss. Ut fra denne standarden kan vi finne ut om våre tolkninger er sanne. Men, hvis teksten viser motsigelser og teksten blir usann og uforståelig, så begynner en å tvile på om ens tolkning er gal. Etter at vi har sjekket dette kan vi begynne å stille spørsmål hvorvidt om teksten selv kan være usann, Hvis vi ignorerer spørsmålet om sannhet så har vi ingen kriterier for hvorvidt vår tolkning er feil eller hvorvidt teksten er usann (Snærvarr, forelesningsnotater, 2013).

I følge Gadamer (1990 s. 303)... « *Den som vil forstå en tekst, er tvert i mot åpen for å la den si ham noe. Derfor må en hermeneutisk skolert bevissthet på forhånd være mottagelig for tekstens annerledeshet. Denne mottageligheten forutsetter verken saklig «nøytralitet», enn si selvutslettelse, men en tilegnelse som fremhever de egne foroppfatningene og fordommene.*

3.3.2 Horisont og forståelse

Horisont er et sentralt begrep i hermeneutikken fordi individet er underordnet konteksten, i følge Gadamer. Det er den historiske prosess som vil kontinuerlig gi oss nye og endrede forståelseshorisonter. Enhver tolkningshorisont er betinget av forut forståelse, som er summen av alle de forutsetninger vi har. Våre horisonter endres hele tiden og er rundt oss hele tiden. Gadamer antar at det både historien, tradisjonen og kulturen er det avgjørende. Våre verdier og oppfatninger er med på å farge all ny forståelse. Forståelseshorisonten og alle våre erfaringer bærer vi med oss hele tiden. I følge Gadamer kan vår forståelseshorisont hele tiden endre seg. Forståelse bygger på en horisontsammensmeltning. Det vil si at man bygger videre på den forbindelsen mellom fortiden og vår egen tolkningshorisont. Enhver tolkningshorisont er betinget av forut-forståelse. Vi begynner aldri på bar bakke.

I følge Krogh(2009 s.55) er en horisont ...» forutsetninger som er felles for medlemmene av en kultur, en periode eller en vitenskapelig skole» det vil si at en horisont ikke er noe individuelt. Det individuelle er de uberettigede fordommene som vi forkaster gjennom arbeidet med en tekst. I følge Gadamer er vi ikke fanget av vår horisont, og heller ikke teksten som forandres i sammensmeltningen. Når en leser en tekst har leseren sin horisont og tradisjon med seg. Vår horisont er både noe som muliggjør forståelse og noe som kan hemme vår forståelse. Teksten har sine ressurser og horisont. Man justerer sin horisont ved å trene ned i tekstens forestillingsverden. Når man har fått en forståelse- innebærer det en horisontsammensmeltning. Leserens horisont har endret seg takket være innflytelse fra den andre horisonten (teksten). En fortolkning innebærer at man klargjør sin egen horisont og fordømmer. Dette gjør at den enkelte får økt forståelse av seg selv og sin samtid (Snærvarr, forelesningsnotater, 2013). Horisontsammensmeltning, er den endelige forståelsen. Denne beveger seg i den hermeneutiske sirkel. I følge Gadamer (2010 s.331) « *er den hermeneutiske sirkel verken subjektiv eller objektiv, men beskriver forståelsen som et samspill mellom overleveringens bevegelse og fortolkerens bevegelse.*

I følge Gadamer (i Benton & Craig, 2011 s. 105)

“... is the individual secondary; the history (the culture, the tradition is primary. We first come to understand ourselves through and as part of the social units in which

we live, long before we understand ourselves as individuals- individual self-awareness is merely a flickering in the closed circuits of historical life”

3.3.3 Dialog

Gadamer fremhever en teori om forståelse og hvordan vi forstår, som er av mer Ontologisk karakter enn den tidligere hermeneutikken og *Dilthey*. Gadamer mener at det er visse betingelser for å forstå. Den første betingelsen er vår *forforståelse, vår forståelseshorisont*. Våre fordommer er språklige, i følge Gadamer. Verket, teksten fungerer som samtalepartnere for oss. Vi regner med at tekstene har noe å lære oss. I lys av slike forventninger at teksten er fullkommen og sann. Teksten «taler» til oss selv om de stammer fra andre forhold enn det vi gjør. Meningen i teksten konstitueres gjennom historien og gjennom møter mellom tekst og fortolker. Når vår horisont smelter sammen med teksten ligner det en samtale mellom tolkeren og teksten. Dermed har vi oppnådd en forståelse av teksten. Både tekst og fortolker er omformet. Menneskets forforståelse er en betingelse for forståelse. Som for eksempel når Platon tar opp menneskers «mot» i sine dialoger forutsetter forståelse at vi kjenner disse begrepene fra vår livserfaring.

I følge Gadamer (I Lægred og Skorgen, 2001 s.151) « *Å snakke med hverandre er ikke primært å konfrontere hverandre... Å snakke med hverandre er heller ikke i første rekke å snakke forbi hverandre. Når man snakker med hverandre, bygges snarere et felles utgangspunkt for det omtalte*». Gadamer hevder videre at det å snakke med hverandre må foregå ved at man ikke prøver å trumfe gjennom sine synspunkter og prøver å overtale den andre. Samtalen skal forvandle alle ved at man skal prøve å oppnå en samforståelse og felleskap. Dialogen er avgjørende for forståelsen av hverandre og verden.

I følge Gadamer i Lægred og Skorgen, 2001 s. 152) «...*Å forstå vår verdens tilskikkelser og orden, å enes med hverandre i denne verden, forutsetter visselig like mye kritikk og bekjempelse av det som er tilstivnet og fremmed som anerkjennelsen av og forsvaret for den bestående orden*».

Veien til viten går gjennom å stille spørsmål i samtalen « *Spørsmålets væsen er at legge muligheter åpne og at holde dem åpne*» (Gadamer 2004 s. 285). Det er via spørsmål vi kan revidere vår egen forståelseshorisont. Vi gjør ingen erfaring uten å spørre aktivt. Spørsmål må være åpen og holdes svevende og utprøvende i møtet med argumenter. I følge Gadamer er fortolkning en slags samtale ved at fortolkning ikke er noe subjektivt, men snarere noe intersubjektivt, en funksjon av samhandlinger der språklig forståelse er målet. I en genuin samtale er man åpen for hverandres argumenter og synspunkter. Vi blir enige om hvilke spilleregler som gjelder. Det er snakk om å gi og ta (Snærværr, forelesningsnotater, 2013). Vi stiller åpne spørsmål hele tiden, og etter hvert som vi leser teksten, får vi svar og må igjen korrigere vår forståelse av helheten. Dette innebærer at vi må også korrigere våre fordommer i møte med deler av teksten. Etter hvert som vi fortolker teksten vil nye spørsmål dukke opp gjennom samtalen. Det at vi er refleksive vil si at vi åpner oss i dialogen, vi stiller spørsmål, vi får svar, vi feller en dom og det er i denne dommen om vi kan si om noe er sant eller ikke.

«Å avgjøre er spørsmål er veien til viten» (Gadamer, 2010 s. 328) Gadamer legger vekt på de unike og spesielle ved hver samtale. Fortolkning er en samtale, og enhver samtale er unik. I følge Gadamer er språklig forståelse intersubjektiv og sosial, og ikke subjektiv og individuelt. Det var viktig å oppnå samforståelse i en samtale og stille spørsmål. En ekte og unik samtale skal ikke styres av en av partene, man forkaster, og derfor er man klokere etter en samtale. Fokuset er på vårt studieobjekt, og hva vi lærer av det, samt hvordan vi forandres av det vi lærer.

I følge Gadamer (I Lægred og Skorgen, 2001 s. 151) « *Felles mening bygges virkelig gjennom at man stadig snakker med hverandre for så å synke tilbake i samtykkets og det selvsagtes stillhet*». Gadamer hevder videre at gjennom en samtale kan « ... *Vårt sosiale liv bygger på forutsetningen av at det som låser seg når man stivner i den egne meningen, kan løses gjennom samtalen i dens videste omfang*» (Ibid s. 151).

3.3.4 Kritisk subjektivitet

I følge Hummelvoll (2011:11) handler validitet i handlingsorientert forsknings samarbeid om ” *god kvalitet, kritisk holdning, bevissthet om egen innflytelse på data og velinformerte vurderinger fra med- forskerne. Dette kalles ”kritisk subjektivitet ”*

I aksjonsforskning foregår forskningen som tidligere skrevet i samarbeid med deltagerne. De inviteres inn som medforskere, og det vil si at de både er deltager og partnere i forskningen framfor å bli forsket på. Vi skal utvikle kunnskap i fellesskap. I følge Hummelvoll (2011) vil det være spesielt viktig å skape gjensidig respekt, likeverd, tillit og gjensidighet. I følge Brydon – Miller (2008 i Hummelvoll, 2011:55) er aksjonsforskningens natur basert på en dyp respekt for menneskets evne og vilje til å skape forandring. Derfor vil det være spesielt viktig for studiets forskere å avklare roller og forventninger i første møte med deltagerne. Selv om relasjonen mellom deltagerne og forskerne skal bestå av likeverd, så vil likevel faren makten komme til uttrykk i relasjonen mellom deltagerne, gjerne skjult maktutøvelse fra forskerens side. Forforståelse innebærer hva jeg som forsker har med meg inn i disse møtene med studentene. Det kan være erfaringer og faglige perspektiver. Man klarer ikke helt å unngå å påvirke sine data med sin teoretiske referanseramme, men man må være oppmerksom på dette, og heller redusere denne innflytelsen i møte med studentene. Dette gjelder også i analysefasen at forskeren er bevisst på hva en tolker og beskriver når man rekonstruerer det empiren viser. Det blir viktig for forskeren å være åpen og lyttende for de momenter som dukker opp i samtalen med studentene. I samtalen vil det være viktig å reflektere over egne fordommer, avdekke de slik at man kan forkaste de *ikke legitime* og beholde de *legitime*. Ved å gjøre den tause kunnskapen eksplisitt kan være med på å få opp kunnskap som ikke er oss bevisst som for eks. tilstivnede rutiner som ligger fast.

Hensikten med det tidligere prosjektet var å produsere data som igjen skulle generere ny kunnskap. Praktisk forandring og vitenskap går hånd i hånd i aksjonsforskning. For å generere ny kunnskap som igjen skal være med på å få meg til kritisk å reflektere over egen undervisningspraksis. For å endre min undervisningspraksis så må jeg samhandle med mine

studenter. Her vil aksjonsforskningen og fokusgruppeintervju være til hjelp. Hensikten var å forbedre det eksisterende samt generere ny kunnskap og praksis. Derfor mener jeg at aksjonsforskning definerer seg mest innenfor hermeneutisk vitenskapsteori fordi deltagelse blir viktig. Deltagerne vil involveres aktivt i forskningsprosessen. Det blir viktig å bygge på å få frem deltagerens beskrivelser og fortolkninger.

I følge Sjøbakken (2012) er dette en mer praktisk aksjonsforskning der forskeren har en Sokratiske rolle, der deltagerne sammen med forskeren utvikler sine evner gjennom gjensidig arbeid og dialog. Det handler om tolkninger av meninger hos mennesker. I samtalen bør det være minst mulig forstyrrelse av forskerens forforståelse og teoretisk referanseramme. Det viktige blir å få frem en utveksling av kunnskap. I denne samtalen må forskeren arbeide for å redusere sin forforståelse som kan være med på å påvirke data i negativ retning.

I følge Hummelvoll (2011:147) ...” *for en forsker med en praksisnær tilnærming er medvirkning, innsyn og tilbakemeldinger underveis fra medforskere selve grunnlaget for forskningen*”.

For Gadamer er veien til kunnskap gjennom samtalen. For og forså verden rundt oss fører vi dialogiske samtaler med andre. En dialog er nødvendig og sentral for hvordan vi forstår og tolker verden rundt oss. For å oppnå sannhet og generere ny kunnskap må en være åpen for nye tolkninger. I aksjonsforskning og i mitt tidligere prosjekt inngikk både forsker og medforskere i samarbeid. Arbeidsformen og metoden var dialogseminarer og fokusintervju. Jeg valgte å forske med mine egne studenter og ikke på. Oppgaven for en aksjonsvitenskap er å få frem «den tause kunnskapen» som skal gjøres eksplisitt. Denne kunnskapen ønsker man å få frem i disse møtene med studentene. Målet med denne aksjonsforskningen er å utvikle praksis med dialog som metode ved å innhente studentens erfaringer som igjen skal være med å utvikle min praksis.

For at møtene skal bli vellykket og at man skal få frem noe man ikke vet på forhånd er det nødvendig med et åpent sinn. Det vil si at jeg må klargjøre min egen forforståelse. Refleksivitet vil si det å være åpen, vise evne og vilje til å sette spørsmålstejn i mitt eget prosjekt. Man bør sette spørsmålstejn gjennom hele prosessen og utfordre sine fordommer en har med seg inn i prosjektet. Gjennom dialog med andre skal forskeren ha et åpent sinn og stille spørsmål fordi forskeren kan være «fanget» i en fast rutine å gjennomføre undervisningen på. Forskeren kan være så styrt av en bestemt løsning at man ikke klarer å se andre løsninger. Jeg må spørre mine medforskere (studenter) om det kan være andre måter å gjøre det på. Dette samsvarer også med det Gadamer hevder er viktig i en samtale og dialog. Det å stille spørsmål i samtalen, der de ulike perspektivene kommer frem og blir spilt ut mot hverandre, der man endrer meninger og erkjenner ved å åpne seg for andres synspunkter.

Aksjonsforskning bygger på tre sammenhengende aspekter som er 1. *deltagende og helhetlig viten* som går på at det er studenter (deltagere) som deltar i mitt prosjekt som har erfaringer fra å delta på mine seminarer. Det vil si at jeg søker etter deres erfaringer og kunnskaper ved å ha deltatt på mine tidligere seminarer. Jeg søker ikke informasjon fra teorien.

2. *Kunnskap i handling* (Hummelvoll, 2011) innebærer at kunnskap skapes i og for handling. Forsker og deltagerne inngår i et forskningssamarbeid der vi deler erfaringer, gransker, bidrar med refleksjoner, tenking og ideer, som igjen skal være med på generere ny kunnskap.

Kritisk subjektivitet (Ibid) går på at erfaringen til den enkelte student har mye av fokuset og er en del av forskningsprosessen. Det er den enkeltes individuelle bevissthet, opplevelse, refleksjon og erfaring som blir viktig for å kunne evaluere læringsutbyttet hos nettstudenten. Det blir den enkelte deltagers erfaring og opplevelse som forskerne søker etter i sin forskning. I tillegg er det viktig at forskeren er seg bevisst sin påvirkning og innflytelse på data.

I fokusgruppeintervjuene benyttet jeg *demokratisk dialog* i samarbeid med mine deltagere, som vil si at man må akseptere hverandres argumenter og synspunkter. Vi må gi og ta og alle skal komme til orde. Dette samsvarer også med Gadamer's syn på dialog. I en genuin samtale er vi åpne for hverandres resonnementer og meninger. Vi skal ikke påtvinge ens argumenter på den andre. Samtalen og dialogen er intersubjektivt og en funksjon av samhandlinger som skal generere ny kunnskap og forståelse. Deltagere med sin horisont og min horisont skal utfordre hverandre. I følge Gadamer vil en vellykket forståelse være en sammensmeltning av de ulike horisontene. Det skal etterstrebtes en samstemmighet der alle kommer til orde, spørsmålene skal være åpne og svevende. «Å avgjøre et spørsmål er veien til viten» Gadamer, 2010 s. 328). Det er gjennom dialogen med spørsmål og argumenter, der man tvinges til å høre på andres resonnementer, artikulere den tause kunnskapen og sine fordommer som igjen skal føre til en revidering av vår forståelseshorisont.

I følge Gadamer (2004 s.348) «*den første betingelse for samtalens kunst er hele tiden at sikre seg at samtalepartneren er med*».

Hensikten med det tidligere prosjektet var å få frem studentenes erfaringer med nettbasert seminar. Hva er det som er med på å hemme og fremme læringsutbyttet ved å delta på seminar? Data fra prosjektet skal være med å generere ny kunnskap som igjen skal få meg til og kritisk reflektere over min egen undervisningspraksis. Studentene inviteres inn som medforskere. Det vil si at de både er deltagere og partnere i forskningen framfor å bli forsket på. Vi skal utvikle kunnskap i fellesskap. Dette samsvarer også med det Gadamer sier om den unike samtale. I en samtale er vi åpne for å komme frem til enighet. Vi skal heller ikke pådytte hverandres meninger og argumenter, men heller møte den andre med åpent sinn og forståelse. I følge Gadamer (2001 s. 169) «*Hvem kjenner ikke til erfaringen- og i fullt monn i forhold til den som vi ønsker og overbevise- av hvordan de grunnene man har, og særlig de gode grunnene som taler i mot en, presser på for å komme til orde. Det rene nærværet av den andre vi møter, er nok til å avdekke og oppløse vår egen forutinntatthet*».

Vi finner mange likheter mellom *Kritisk subjektivitet* i Aksjonsforskning og *dialog/samtale* hos Gadamer. De legger begge vekt på en åpen samtale der man bør gå inn med et åpent sinn med åpne spørsmål. Det er spørsmålene som skal føre til ny kunnskap og erkjennelse. Gjennom dialogen tvinges en til å høre andres argumenter og resonnementer. Vi skal akseptere og godta meninger og utsagn. I følge Gadamer er forståelse og enighet det som kjennetegner en genuin samtale. I en slik samtale er vi enige om spillereglene. Det er snakk

om å gi og ta. I følge Gadamer er det ikke gitt at det finnes generelle regler for alle samtaler, men legger vekt på unike og spesielle ved enhver samtale.

Kritisk subjektivitet vektlegger også dialog, samtale og samhandling mellom forsker og medforsker. Det er den enkeltes erfaringer som er fokuset i forskningsprosessen. Medforskere skal være med å påvirke kunnskapsdannelsen ved å påvirke hvordan intervjuene skal sammenfattes og analyseres. Alle poenger og argumenter skal inn i dialogen. Det blir viktig å inkludere medforskere inn i hele prosessen og være åpen for deres argumenter og erfaringer. Samtidig blir det viktig for forskeren å være bevisst sin forforståelse og den teoretiske referanserammen som skal minst mulig være med på å påvirke materialet. Det vil påvirke vårt materiale om vi vil eller ikke, men man må jobbe aktivt og være bevisst for å redusere denne innflytelsen. Når man sammenfatter materialet må man hele tiden være loyal mot den enkelte informants uttrykk og meninger.

4. Drøfting av de ulike perspektiver

Aksjonsforskning definerer seg mest innenfor Hermeneutisk vitenskapsteori. Jeg som forsker skal prøve å øke min forståelse og generere ny kunnskap sammen med mine studenter i fokusgruppemøter. Både foreleser og studenter deltar i felles fokusgruppemøter. Vi bestemmer og diskuterer i fellesskap om hvordan vi vil at seminarene skal være i fremtiden. Deretter skal jeg som forsker forklare og rekonstruere aktørenes fortolkninger som kom frem i møtene ved hjelp av teori og begreper. I følge aksjonsforskningen har både forsker og aktører sin forforståelse med seg, derfor blir det viktig å passe på å analysere empirien som samles inn at bildet av hvordan studentene opplever mine seminarer blir på best mulig tolket i tråd med studentenes oppfatninger og at det blir et mest mulig riktig bilde av hvordan virkeligheten er. For Aksjonsforskningen og fokusgruppeintervju blir fokuset å invitere aktørene inn i hele forskningsprosessen. Alle skal være med å påvirke materialet og sluttresultatet. Forsker må hele tiden være bevisst på sin forforståelse og sin makt i relasjonen med sine studenter. Man skal gå inn i dialogen med et mest mulig åpent sinn, stille spørsmål og være åpen for andre argumenter og resonneringer. Målet er ikke å generalisere, men å få tak i den enkeltes meninger, argumenter og erfaringer som skal være med på å generere ny kunnskap.

Hva sier den tidligere *hermeneutikken* og *nyhermeneutikken* om forståelse og forskning på andre?

Dilthey stilte seg kritisk til at man kunne bruke de samme metodene innenfor naturvitenskapen i utforsking av mennesket. Han mente at forskningsobjektene innenfor disse retningene er kvalitativt forskjellige. Man må ha en egen metode som skal gjøre oss i stand til å forstå fenomenenes mening ut fra deres sammenheng. En forstående metode for å gripe, fortolke denne subjektive bevisstheten hos mennesket. Denne metoden gikk ut på å forstå det meningsbærende i alle slags uttrykk, som tale, handlinger og skrevne tekster. Dette skulle være en allmenngyldig metode for meningsforståelse. Han var videre opptatt av å gi metoden en vitenskapelig status. Ved hjelp av åndsvitenskapelige metoder skulle forskeren komme

frem til det objektivt sanne meningsbærende i menneskets ytringer. Man skulle tolke for å greie å forstå andres følelser og opplevelser. Man måtte ha psykologisk kunnskap for å forstå det meningsbærende. På bakgrunn av selverkjennelse gjennom introspeksjon kan vi erkjenne meninger i andres personers virksomheter.

Nyhermeneutikken benekter at det finnes objektiv, verdifri tolkning. All forståelse er et resultat av fortolkning. Det er ikke nok å finne frem til en god metode for tolkning. Man må også se på tekstens sannhet og gyldighet. De mente videre at man ikke trenger en metode for å forstå noe. Forståelse kan ikke begripes ved hjelp av en metode. Det er viktigere å søke tekstens sannhet og hva den kan lære oss, i stedet for å være opptatt av å søke den rette fortolkningsmetoden. Forståelse er noe som ligger primært hos mennesket. For eksempel for å anvende metoden må en forstå metoden.

Dilthey hevder at sjelslivet er likt hos alle mennesker, og da kan man dermed konkludere at alle erfaringer fra egen psyke ligger også bak andre menneskers handlinger. For å forstå det meningsbærende må forskeren innleve seg for å forstå ytringer. For å forstå fremmede uttrykk, måtte forskeren ty til etterligning og gjenopplevelse. I Diltheys forstående metode er det forskerens psykologiske medopplevelse som blir viktig for å kunne greie å tolke det meningsbærende i menneskers ytringer. Han kalte denne fortolkningsprosessen; *Helhetliglivssammenheng*. Vitenskapen må bevisst og metodisk trekke inn den helhetlige livssammenheng som menneskers handlinger og sedvaner er innvevd i, for at forskeren skal kunne forstå meningen. Det vil si i tillegg til forskerens psykologiske innlevelse, må man også rekonstruere de situasjoner og praktiske livssammenhenger som menneskets ytringer er meningsfulle i lys av. (Guneriusen, 1996). Dilthey er veldig opptatt av å tolke og forstå den andre historisk riktig at man glemmer sin egen historie. Man kan lett bli en for objektiv forsker som fokuserer mest på å forstå andre, men som kanskje ikke forstår seg selv og sitt eget ståsted. Etter min mening er Dilthey mindre opptatt av det tosidige i en forståelsesprosess i forhold til nyhermeneutikken.

Forståelse er mer tosidig hos Nyhermeneutikken fordi forståelsen har forbindelse med vår egen historiske situasjon og at det ikke finnes noen forutsetningsløs forståelse. I nyhermeneutikken er fokuset forskerens historie fordi det er fra forskerens ståsted tolkningen finner sted. I følge Gadamer er fordommer en forutsetning for fortolkning. Man har en formening om en tekst når en leser en tekst for overhodet å kunne forstå teksten. Det man prøver å forstå har også sine ressurser, og horisonter endres etter hvert som en går. En vellykket forståelse er en horisontsammensmeltning. Ved å gjøre en fortolkning innebærer at man klargjør sin horisont og fordommer. Det innebærer at man får økt forståelse av seg selv og sin samtid. Jeg, som foreleser må tørre å sette egne fordommer på prøve, stille åpne spørsmål samtidig som jeg er åpen for spørsmål fra mine studenter som for eksempel, er mine seminarer bra? Hva er ikke bra? Hvordan kan jeg gjøre mine seminarer bedre?

I følge *Dilthey* er grunnlaget for å forstå meningen hos et annet menneske er å ha kjennskap til sine egne følelser. Kjennskap til egne følelser er tilsvarende lik andre mennesker. Dilthey antar at hvis man samspiller med kjente mennesker så vil analogislutninger foregå spontant fordi vi er fortrolige med hverandre på grunn av felles symboler og situasjonen. Hvis en skal

forstå fremmede mennesker må en bygge på eksplisitte- og logisk metodologiske analogislutninger. Gadamer derimot antar at horisontsammensmeltningen ligner en samtale mellom tekst og tolker. Der både tekst og menneske endres etter hvert som en leser en tekst. I en samtale gir man og tar man. Man kan ikke gå ut fra at mennesker har samme forståelse av noe på grunn av forskjellig historie og virkningshistorie. Det motsatte skjer hos *Dilthey*, der det er forskeren som på en måte står utenfor og blir på en måte en litt mer objektiv forsker enn det Gadamer og Aksjonsforskningen legger vekt på. Virkningshistorien har en mer perifer plass i Diltheys metode hermeneutikk. For Gadamer er virkningshistorien noe som preger vår måte å tenke og oppleve på, og er en forutsetning for erfaring. For *Dilthey* er virkningshistorien noe om at «... det fantes spor av fortidige personer i vår samtid som gjorde det lettere for oss å få kunnskap om dem» (Guneriusen, 1993 s.165).

For Gadamer er enhver samtale mellom tekst og tolker unik fordi vi forstår verden ut fra vår horisont. Den er en del av oss og vandrer med oss. Den endres gjennom erfaring og refleksjon. Han snakker om spørsmålets *hermeneutiske forrang*. Det handler om å ha respekt for det enkelte menneske. At vi åpner for en åpen dialog- at studentene gis en anledning til å snakke til meg på sine betingelser. Veien til viten går gjennom spørsmål. De kan utvides hvis en reviderer sine fordommer. For å forstå et annet menneske må en være åpen, stille spørsmål og tenke at det mennesket har noe å si meg som jeg ikke allerede vet. Men i møte med menneskene eller teksten må vi bringe oss selv inn situasjonen og delta. For å forstå andre menneskers situasjon og meningsuttrykk prøver man å finne noe som er felles, samt stille spørsmål for å få til en utvidelse av ens egen horisont. Dette samsvarer også med Aksjonsforskningen som har fokus på deltagelse, spørsmål og dialog. Aksjonsforskningen antar at forskeren bør alltid være bevisst på sitt ståsted og sin forforståelse. Jeg mener *Dilthey* ikke problematiserer forsker/fortolker-rollen i den grad aksjonsforskningen og nyhermeneutikken gjør det. Jeg, som forsker laget en intervjuguide som jeg sendte mine studenter i forkant av vårt fokusgruppemøte. Deltagerne fikk også anledning til å komme med spørsmål til meg om seminar og undervisningen generelt. Slike spørsmål er med på å holde alle muligheter åpne. I dette prosjektet opplevde jeg at det ble en horisontsammensmeltning ved at jeg satte mine fordommer på spill, stilte spørsmål som var åpne. Vi oppnådde en felles forståelse at for eks. studentene ønsket et seminar med mer dialog enn monolog. At jeg gikk inn med en fordom om for eksempel; at studentene ønsket monolog på mine seminarer ble etter hvert forkastet/revidert fordi det var en *illegal fordom*. Gadamer snakker om kunsten å stille spørsmål i samtalen, som skal igjen føre til større innsikt både hos den som snakker og lytter. Man bør lytte med åpenhet for å forstå den andre. Gadamer skriver» den første betingelse for samtalekunst er hele tiden at sikre seg at samtalepartneren er med»(Gadamer 2004 s. 348). Dette samsvarer også med *kritisk subjektivitet* med tanke på at man inntar en kritisk holdning som forsker når man skal forske sammen med sine studenter. Det innebærer at man hele tiden er bevisst på sin forforståelse, er åpen for nye åpne og kritiske spørsmål fra aktørene, samt en åpen for en åpen dialog der alle skal få fremme sine argumenter og resonnementer. Jeg, som forsker må ikke argumentere de andre i senk, men la alle få komme til orde i en *demokratisk dialog*. Alle poenger og argumenter skal inn i en dialog. Hensikten med Aksjonsforskningen var å fokusere på det vi kunne og hva vi ville bli bedre på.

Dilthey legger ensidig vekt på å innleve seg i den andre, og det interessante fant man inne i hodene på folk. Gadamer derimot mente at man ikke kunne få tilgang til bevisstheten hos andre mennesker. Det eneste vi har å forholde oss til er menneskets ytringer, skriftlige eller muntlige.

Begrepet hermeneutisk sirkel ble skapt av Dilthey. Sirkelen skal være et symbol på at deler skal forstås ut fra helheten, og helheten forstås ut fra deler. En veksling mellom del og helhet for å forstå en tekst som en meningsfull helhet. I tillegg skulle deler av forfatterens liv forstås ut fra ens liv som helhet. Det er meningssammenhengen som er målet. Gadamer derimot endrer den hermeneutiske sirkel. Han mente Dilthey hadde oversett det ontologiske grunnproblemet knyttet til forståelse. Gadamer mener fokuset er heller en sirkelbevegelse som foregår i fortolkningsprosessen. Tolkeren går fra forståelse av deler til forståelse av helhet. Gadamer fremhever leseren og teksten som meningsskapende. Gadamer var enig at det var viktig å ta hensyn til forfatterens historie, kontekst og subjektivitet, men det som manglet var leserens historiske utgangspunkt.

I følge Gadamer (i Benton & Craib, 2011 s. 105)»... *Understanding involves a constant movement from the part to the whole and back again, and for Gadamer this is a description of our very existence as thinking beings. This is what we do when we think*”

5. Avslutning

I dette essayet har jeg presentert Hermeneutikken og Gadamers dialogbegrep, Aksjonsforskning, fokusgruppeintervju og kritisk subjektivitet. Det har gjennom hele oppgaven blitt anvendt teori på mitt tidligere prosjekt. Etter min mening er det store likheter mellom disse retningene. Aksjonsforskning og fokusgruppeintervju definerer seg mest innenfor en hermeneutisk vitenskapsteori fordi disse retningene er blant annet opptatt av forforståelse, dialog og samtale. Det legges vekt på en mest mulig åpen samtale/dialog og et åpent sinn. Man skal stille åpne spørsmål, være lyttende til den andre der man tvinges til å høre hverandres argumenter og resonnementer. Man skal akseptere og godta den andres meninger. Det å forstå den andre og det å komme til enighet i dialog og bli enige om felles spilleregler kjennetegner begge retningene.

Essayet har blant annet brukt Gadamers begrep horisont, fortolkning, hermeneutisk sirkel og forforståelse på mitt tidligere prosjekt. Etter min mening opplevde jeg en horisontsammensmeltning ved at jeg satte mine fordommer på spill, stilte åpne spørsmål. Mine studenter og jeg oppnådde en felles forståelse gjennom åpne spørsmål. Jeg hadde for eksempel en forforståelse om at jeg trodde at studentene var tilfredse med mest monolog på mine seminarer. Dette er i følge Gadamer en ikke-legitimert fordom som jeg fikk revidert. Denne forforståelsen ble revidert i en felles forståelse sammen med mine studenter. I følge Gadamer kan man ikke forkaste hele sin forforståelse med engang, men forkaste ulike deler i møte med nye konkrete erfaringer som ikke passer inn. Dette samsvarer også med min erfaring ved at jeg trodde studentene var tilfreds med mest monolog i undervisningen, men det viste seg å være feil oppfatning fra min side. Ved å stille åpne spørsmål til studenten om

seminarundervisningen og hvor fornøyde de var med mitt opplegg ga meg verdifull og ny informasjon. Uten forforståelse og fordommer kommer man seg aldri inn i den hermeneutiske sirkel, i følge Gadamer. I den hermeneutiske sirkel kan man hele tiden vurdere om fordommer og forforståelsen er deler av den hermeneutiske sirkel. Fordommene utgjør en helhet, og man kan hele tiden ha elementer av disse opp til revidering i lys av de erfaringer vi gjør. Fordommene er vårt erfaringsgrunnlag og de er en forutsetning for å forstå noe. Dette samsvarer med noe av det jeg også erfarte i møte med mine studenter.

Gadamer snakker om spørsmålets *hermeneutiske forrang*. At man må ha respekt for det enkelte menneske og legge til rette for en åpen dialog med åpne spørsmål. Veien til viten går gjennom spørsmål, finne noe som er felles og stille spørsmål for å utvide sin egen horisont. Dette samsvarer noe av det jeg oppnådde i møte med mine studenter. Både kritisk subjektivitet og dialog legger blant annet vekt på sin egen bevissthet om egen innflytelse på data og god kvalitet. Det blir viktig å få til en språklig forståelse, samforståelse og stille spørsmål. Minst like viktig er det å ta hensyn til hverandre og at vi åpner oss i dialogen for å kunne generere ny kunnskap.

6. Litteraturliste

- Andvig, E. (2011). *Når forskningsmakten utfordres*. In K. Hummelvoll (Ed.), *Etiske utfordringer i praksisnær forskning* (pp. 63-76). Oslo: Gyldendal akademiske
- Ausland, L. H., & Vinje, H. F. (2011). *Når det tause får ord på seg. Etiske overveielser i et Forskningsprosjekt om nærvær*. In K. Hummelvoll, E. Andvig & A. Lyberg (Eds.), *Etiske utfordringer i praksisnær forskning* (pp. 134-163). Oslo: Gyldendal akademisk
- Blaikie, N.: *Approaches to social enquiry*, Blackwell Publisher, Ltd, Oxford, 1993
- Craib I. og Benton T. *Philosophy of Social Science, the philosophical foundation social thought, 2. Edition*. Palgrave Macmillan, 2011
- Fjelland, R: *Vitenskapsteori*, Universitetsforlaget A/S, 1981
- Gadamer, H.G. (1998) *Truth and method*. Second, Revised Edition Translation by Weinsheimer, J. et Marshall, D.G Continuum, New York
- Gadamer, H. G. *Sannhet og metode, grunntrekk I en filosofisk hermeneutikk*, Pax forlag A/S, Oslo 2010
- Gilje, N. Grimen, H: *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger, en innføring I samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*, Universitetsforlaget, 1993
- Guneriussen, W: *Aktør, handling*, struktur Tano A/S, 1996
- Hummelvoll, J. K. (2010). *Flerstegsfokusgruppeintervju - en sentral metode i deltakerbasert og Handlingsorientert forskningssamarbeid*. *Klinisk Sygepleie*, 24(3).
- Hummelvoll, J. K. (2011). *Realisme i praksisnær forskning*. *Sykepleien Forskning*, 3. Retrieved from <http://www.sykepleien.no/forskning/nyttestoff/755348/realisme-i-praksisnar-forskning>
- Kjørup, S. *Forskning og samfund*, Nordisk forlag A/S, København, 1985
- Lahn, L. C. (1995). *Taus kunnskap og aksjonsforskning innen profesjonarbeid* In E. Olav & F. H. Dons (Eds.), *Forskning og handling. Søkelys på aksjonsforskning* Oslo:, Arbeidsforskningsinstituttet, skriftserie 1
- Malmgren, H. *Forstå och forklara*, bokforlaget Doxa AB, 1978
- Rognes, W. Carl Rogers, Dreyers forlag, Oslo og forlaget Forum AS

Sjøbakken, O.J. *Elevsamtalen som jevnlig dialog i et aksjonsforskningsperspektiv*, det utdanningsvitenskapelige fakultet, universitetet i Oslo, 2012

Skjervheim, H. 1976. *Deltager og tilskoder. I. R Slagstad (red) Positivism, dialektikk og materialisme*. Oslo: universitetsforlaget

Skorgen T. og Lægreid S. *Hermeneutisk lesebok*, Spartacus 2001

Sørensen, B., & Sørensen, B. A. (1995). *Aksjonsforskning*. In O. Eikeland & H. D. Finsrud (Eds.), *Forskning og handling. Søkelys på aksjonsforskning* (pp. 55-80). Oslo: Arbeidsforskningsinstituttets skriftserie 1.

Thagaard, T. (2009). *Personsentrerte analytiske tilnærminger*. In T. Thagaard (Ed.), *Systematikk og innlevelse* (3 ed., pp. 147-169). Bergen Fagbokforlaget